



OPEN ACCESS

Paralela ke zhořeleckému vévodství? K rodové politice Matyáše Korvína v Horním Slezsku*

Martin Čapský – David Radek

THE PARALLEL TO THE GÖRLITZ DUCHY? THE FAMILY POLITICS OF MATTHIAS CORVINUS IN UPPER SILESIA

The article is dedicated to the politics of Matthias Corvinus in Upper Silesia, namely to his attempt to establish a new family domain there. He intended to hand down the new domain to his illegitimate son John Corvinus. The authors try to answer the question whether the establishment of this domain was solely Corvinus' reaction to the politics of the local dukes, or whether it was a well-planned power strategy and the goal was to gain supremacy over the strategic space on the borders of three kingdoms — Bohemia, Poland and Hungary.

KEYWORDS:

Middle Ages; administrative history; Matthias Corvinus; Upper Silesia

Zhořelecké vévodství představovalo územní novotvar vytvořený Karlem IV. pro zabezpečení nejmladšího z jeho synů. Právě skutečnost, že císař nevyužil jiných možností a svého potomka nevybavil některou z již vyprofilovaných zemí s konstituovanou zemskou obcí, tak jako se jeho bratrovi kdysi dostalo moravského markrabství, opakovaně přitahuje pozornost historiků. Jiří Spěvák se nebál hovořit o vladařově osudovém rozhodnutí, jež nastartovalo dezintegraci rodových zemí.¹ V kontextu výsledků novějšího bádání je tento názor stěží udržitelný. Lenka Bobková proto považuje nové „vévodství“ za doplnění spektra nástrojů využívaných císařskou politikou v severní části německých oblastí říše včetně kontroly přístupu k braniborskému markrabství a zázemí pro dynastickou politiku lucemburského rodu rozvíjenou vůči pomořanským a meklenburským vévodům.² Vzhledem k plánovanému sňatku mladického Lucemburka s dcerou pomořanského vévody — vážného kandidáta na zisk dánského trůnu — mají podobné představy o strategických úvahách lucemburského vladaře vnitřní logiku. Stárnoucí císař navíc stále více spojoval svůj život s Braniborskem a Václavovi IV. uvolňoval prostor v korunních zemích. Vnímáme-li ustavení zhořeleckého vévodství jako nástroj lucemburské rodové a současně i výsostně říšské politiky,

* Tento text vznikl při řešení projektu SGS/10/2014 *Moc v pozdním středověku*.

1 Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo (1316–1378)*, Praha 1979, s. 467.

2 Lenka BOBKOVÁ, *Jan Zhořelecký*, in: táž — František Šmahel (edd.), *Lucemburkové. Česká Koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 753–757; a František KAVKA, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378). Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika II: 1364–1378*, Praha 1993, s. 184.

nabízí se přirozeně otázka, zdali se v rámci zeměpanské politiky českých panovníků jednalo o ojedinělý či častěji využívaný krok. Už jen mocenská komunikace s územími bez společných správních vazeb musela být pro dvůr zhořeleckého vévody nesnadným úkolem. V české historiografii už byla opakovaně věnována pozornost roli moravských údělů, moravskému markrabství či lucemburskému vévodství.³ U zmiňovaných území však vždy můžeme předpokládat existenci starších správních vazeb a také politických elit sdílejících společný politický prostor. Hledáme-li území, v němž královská moc v průběhu vrcholného a pozdního středověku více experimentovala, resp. uplatňovala širší spektrum správních variant, musíme se obrátit ke slezským knížectvím.⁴

V průběhu 14. a 15. století čeští panovníci opakovaně zasahovali do nástupnických otázek zdejších knížecích rodů. Už Jan Lucemburský usiloval o přímou kontrolu některých knížectví a jiná přiřkl svým spojencům. I v této době se setkáváme se záměrem vytvořit strategický pás kontrolovaných území směřující ke korunovačnímu místu polských králů — Hnězdu.⁵ V otcových stopách pokračoval i Karel IV., kterému se podařilo překonat dlouholetý odpor svídnického a javorského knížete Bolka II. Malého a scelit prostor Poodří pod moc české Koruny. Ačkoli Karel IV. kombinoval při svém postupu vůči svídnickému knížeti dynastickou i mocenskou politiku, zdá se, že jeho zemí nikdy nehodlal proměnit v doménu panovnické sekundogenitury. O změně uvažoval až jeho syn Václav IV., který se pokusil udělit svídnické a javorské knížectví moravskému bratranci a spojenci, markraběti Prokopovi. Svěřit obě spojená knížectví do markraběcích rukou však nebylo možné vzhledem ke starším zárukám poskytnutým svídnicko-javorské zemské obci. Král proto Prokopovi svěřil úřad hejtmána zastupujícího v zemi nepřítomného zeměpána. Zemská obec odmítla průhledný manévra a Prokop se ani přes své opakované pokusy do čela knížectví neprosadil.⁶ Můžeme proto konstatovat, že skutečnou rodovou doménu podléhající přímo příslušníkům panujícího rodu a nikoli Koruně si v prostředí slezských knížectví začal vytvářet až Jiří z Poděbrad a jeho následovníci. I v jejich postupech však můžeme nacházet rozdíly. Odlišovat přitom musíme snahu o získání zeměpanských pravomocí v již existujícím politicko-správním útvaru, tedy například v opavském a minsterberském knížectví, od snah vytvořit nový územní celek. V případě zhoře-

3 Nejnověji představili shrnutí s odkazy na starší literaturu Martin WIHODA, *Morava v době knížecí 906–1197*, Praha 2010; a Jana FANTYSOVÁ-MATEJKOVÁ, *Rezidence Václava Českého, vévody lucemburského a brabantského, jejich funkce a úloha v rodinných a „mezinárodních“ vztazích*, in: Lenka Bobková — Jana Konvičná (edd.), *Rezidence a správní sídla v zemích české Koruny ve 14.–17. století (Korunní země v dějinách českého státu III)*, Praha 2007, s. 527–573.

4 Přemysl BAR, *Lenní listiny z let 1271–1348 a integrace slezských vévodství do svazku Zemí Koruny české*, in: Helena Dáňová — Jan Klípa — Lenka Stolárová (edd.), *Slezsko. Země Koruny české. Historie a kultura 1300–1700*, Praha 2008, s. 103–113.

5 Stanisław SZCZUR, *Zjazd wyszehradzki z 1335 roku*, *Studia historyczne* 35, 1992, s. 3–18.

6 Dagmara ADAMSKA, *W zaułku wielkiej polityki. Morawski margrabia Prokop a księstwo świdnicko-jaworskie*, in: Mateusz Goliński — Stanisław Rosik (edd.), *Historicae viae. Studia dedykowane Profesorowi Lechowi A. Tyszkiewiczowi z okazji 55-lecia pracy naukowej*, Wrocław 2012, s. 233–238.

leckého vévodství Karel IV. uvedl v život novou zemi o umělých hranicích, s novým právně-správním systémem a také novou titulaturou jeho vládce. Podobných příkladů v českých zemích mnoho nemáme. Ze starších dějin bychom snad mohli připomenout diskusi o ustavení moravského markrabství a později i opavského vévodství. V obou případech došlo ke správnímu povýšení území, které mělo vyprofilováno své vnitřní vazby. Scházely se zde soudy a pro místní nobilitu tak byl zajištěn prvek její identifikace s konkrétním prostorem. Při hledání analogií zrodu zhořeleckého vévodství se tak více než moravské příklady nabízí příklad hornoslezské domény, kterou pro svého syna Jana Korvína začal vytvářet jeho otec Matyáš. I v tomto případě se přitom jednalo o zeměpanskou aktivitu v aktuálně významném strategickém prostoru a ani tentokrát se konglomerát území o rozdílných právních kvalitách nepodařilo dlouhodobě stabilizovat. Lišil se ovšem způsob utváření této domény. Na rozdíl od vlády Jana Zhořeleckého a města Zhořelce se v Horním Slezsku nenašla instituce, která by kultivovala paměť na korvínovské zeměpány.⁷

Rozdělení svazku rodových zemí mezi své tři syny Karel IV. v detailech opakovaně upravoval, a to s ohledem na měnící se politickou situaci a na svůj již předesílaný odchod do braniborského Tangermünde. Také v Korvínových skutcích můžeme sledovat postupnou proměnu uvažování o budoucnosti hornoslezských knížectví. V první fázi panovníkova působení ve Slezsku, v sedmdesátých letech 15. století, vedla jeho kroky snaha o eliminaci stoupců jagellonské strany a také o obnovení řádu v zemi destabilizované vleklým konfliktem. Ke koncepční proměně správy slezských knížectví přitom mohl Matyáš Korvín přistoupit až po odražení jagellonského tažení na podzim roku 1474. I když část slezských knížat zůstávala v táboře jeho protivníků, uherský a český král završil starší správní vývoj a uvedl v život úřad vrchního slezského hejtmána a celoslezský sněm. Panovník nepřicházel s radikálními novinkami. Pomohl završit tendence, které lze v prostředí slezských knížectví zaznamenat od 14. století. Součástí plánu na stabilizaci slezských poměrů se stalo i prosincové vyhlášení landfrýdu, jemuž předsedal vrchní slezský hejtman. Jemu pak podléhali dva podhejtmani, každý pro jeden slezský díl. Po pěti letech byl landfrýd prodloužen a v roce 1482 znovu potvrzen. Výrazem korvínovské správy Slezska se stalo postupné posilování pravomocí královské správy. Vedle organizace společné obrany spadalo mezi hejtmanovy kompetence i schvalování výstavby nových hradů a postup proti zemským škůdcům. Panovníkovi se podařilo prosadit i nový mincovní řád a také velmi důležitá berní opatření. Termín *lanfrýd* současně ustupoval do pozadí a na jeho místo se dostával výstižnější *Ordnung*.⁸

Z výsledků dosavadního bádání vyplývá, že řada vrchních hejtmanů v zemi reálně nepobývala a úřad býval po dlouhá období neobsazen. Vlastní agendu tak zastávali

7 V politické rovině vděčil Zhořelec vévodovi Janovi Zhořeleckému za potvrzení svého vzestupu na úkor Budyšina. Ke kronikářské reflexi více Lenka BOBKOVÁ, *Stadt, Region und Herrscher in der spätmittelalterlichen und frühneuzeitlichen Historiografie der Oberlausitzer Städte am Beispiel der Stadt Görlitz*, in: Lenka Bobková — Jan Zdichynec [et alii] (edd.), *Geschichte, Erinnerung, Selbstidentifikation. Die schriftliche Kultur in den Ländern der Böhmisches Krone im 14.–18. Jahrhundert (Die Kronländer in der Geschichte des böhmischen Staates V)*, Praha 2011, s. 318–343.

8 Srov. Piotr JUREK, *Śląskie pokoje krajowe. Studium historyczno-prawne*, Wrocław 1991, s. 37.

zplnomocněnci či hejtmani Horního a Dolního Slezska. V Horním Slezsku se coby hejtman postupně prosadil Jan Bělík z Kornic a v Dolním Slezsku Jiří ze Steinu, který zároveň zodpovídal i za správu Dolní a Horní Lužice. Oba hejtmani v době neobsazení vrchního hejtmanství podléhali přímo králi a jím také mohli být pověřeni zastupováním panovnických zájmů i na slezských sněmech. Pro naše další úvahy je významné, že celoslezské kompetence byly (byť dočasně) svěřovány pouze Jiřímu ze Steinu.⁹

Ač byla pozice obou nižších slezských hejtmanů formálně podobná, do jejich aktivit se promítaly odlišné Korvínovy záměry. Ty se projevovaly i skladbou dolno- a hornoslezských zeměpánů. Porovnáme-li starší správní vývoj se situací Korvínovy doby, překvapí nás, že opolská knížata nacházíme po boku jejich dolnoslezských příbuzných. Opolsko přitom bývalo tradiční součástí horního a nikoli dolního dílu Slezska. Po Korvínově smrti také došlo k obnově tohoto úzu. Vysvětlení můžeme hledat v politické situaci. Kníže Mikuláš II. Opolský držel v zástavě i březské knížectví, což jej zařazovalo mezi dolnoslezské zeměpány. Nemusí však jít o vysvětlení jediné. Do složení obou sněmů se zřejmě promítaly i Matyášovy politické záměry. Horní Slezsko zbavené přítomnosti opolských Piastovců postrádalo protiváhu královské moci. Tuto roli nemohla plnit rozdrobená území knížat spojených s jagellonskou stranou ani současných Korvínových spojenců. Uherskému a českému králi se tak otevírala možnost k rozšiřování své přímé domény budované na úkor zbývajících hornoslezských zeměpánů, aniž by musel brát přílišné ohledy na některého z důležitých mocenských hráčů. Pozornost, jakou uherský a český král věnoval hornímu Poodří, postupně zastínila správní působení Jana Bělíka z Kornic. „Hejtman Horního Slezska“ postupně přecházel do role správce přímých panovnických majetků.¹⁰

V srpnu roku 1479 svolal vratislavský biskup z panovníkova pověření sněm do Vratislavi, kterého se však měli účastnit pouze reprezentanti Dolního Slezska

9 Blíže Kazimierz ORZECOWSKI, *Historia ustroju Śląska 1202–1740*, Wrocław 2005, s. 89–92; a Heinrich von LOESCH, *Die Verfassung im Mittelalter*, in: Ludwig Petry — Josef Joachim Menzel — Winfried Irgang (edd.), *Geschichte Schlesiens I. Von der Urzeit bis zum Jahre 1526*, Sigmaringen 1988, s. 220–221. K vazbám Horní a Dolní Lužice a Dolního Slezska více Lenka BOBKOVÁ, *Die Oberlausitz unter luxemburgischer Herrschaft (unter besonderer Berücksichtigung des böhmischen Adels)*, in: Joachim Bahlcke (ed.), *Die Oberlausitz im frühneuzeitlichen Mitteleuropa. Beziehungen — Strukturen — Prozesse*, Stuttgart 2007, s. 109–131; a Mathias WEBER, *Strukturähnlichkeit und historische Parallelentwicklung. Aspekte der oberlausitzischen und der schlesischen Geschichte des Spätmittelalters und der Frühen Neuzeit im Vergleich*, in: Tamtéž, s. 92–108.

10 „[...] eine gemein sampnunge der fursten prelaten herren unde lande und stete in Nidern-Slesien, Obir- und Nider Lusicz iczunder zu Breslaw gehalten haben [...]“. Srov. Berthold KRONTHAL — Heinrich WENDT (edd.), *SRS XIV: Politische Korrespondenz Breslau 1479–1490*, Breslau 1894, s. 13–14. K rysům korvínovské správy nejnoveji Mlada HOLÁ, *Integrační tendence ve správě Slezska za Matyáše Korvína*, in: Lenka Bobková a kol. (edd.), *Česká koruna na rozcestí. K dějinám Horní a Dolní Lužice a Dolního Slezska na přelomu středověku a raného novověku (1437–1526)*, Praha 2010, s. 106–135; a Petr KOZÁK, *Úřad zemského hejtmana v proměnách středověkého Opavska*, in: Lenka Bobková — Martin Čapský — Ivana Korbelařová a kol. (edd.), *Hejtmanská správa ve vedlejších zemích Koruny české*, Opava 2009, s. 127–149.

a Horní i Dolní Lužice. I když se námětem jednání stala především otázka potírání porušování zemského míru ve zmíněných zemích, tento model se postupně ujal jako standardní. Titulatura Jiřího ze Steinu, který byl jmenován panovníkovým zástupcem v Lužicích i Dolním Slezsku, tento nový stav plně respektovala.¹¹ Hornoslezská knížata se sněmu jednajících o prodloužení landfrýdu z roku 1479 neúčastnila. Situaci v Horním Slezsku Korvín upravil zvláštní listinou a odděleně byly upraveny i berní poměry. Na svém významu ztrácející hornoslezská knížata z rodu opavských Přemyslovců, Poděbradů a rozrodu Piastovců nebyla schopna klást panovníkovi významnější odpor.¹²

Předzvěstí Korvínovy politiky v Horním Slezsku se stalo obsazení území Jana IV. Opavského a Ratibořského, který sídlil na hradě Cvilíně na moravsko-slezském pomezí. V Korvínových rukou se ocitlo Krnovsko a Bruntálsko záhy svěřené do správy hornoslezského hejtmána. Přemyslovský kníže Jan IV. musel vzít zavděk možností dožití na tvrzi ve Vladislavi, kde také v roce 1483 zemřel. V této době král získal i panství Pštínu na úkor Janova bratra Václava.¹³ O dosud nevyhraněných plánech českého a uherského panovníka svědčí skutečnost, že pštinské panství vzápětí prodal Poděbradům. Tím však tlak vůči Přemyslovcům nekončil. Uherská vojska donutila ke změně politického tábora i ratibořského knížete Jana III. Mladšího. Kníže si zachránil vládu nad zemí odevzdáním výpalného a v dalších letech se raději vyhýbal výraznějším politickým aktivitám. I na jeho hlavu však dolehly zděděné i získané dluhy, které jej donutily i k zástavě části rodinných klenotů a zástavám či dočasnému prodeji dalších statků včetně městečka Bohumína hornoslezskému hejtmánovi Janovi Bělíkovi z Kornic. I tento krok měl svůj strategický význam. Bohumínské panství komunikačně propojovalo postupně se formující korvínovskou doménu.¹⁴ Vedle Přemyslovců, postupně ztrácejících svůj význam, se s hrozivě narůstajícím zadlužením potýkali i olešničtí Piastovci reprezentovaní posledním z mužských potomků, Konrádem X. Bílým. Tento kníže sice zdědil po smrti svého bratra jeho rodový úděl, ale statky roztroušené ve středním Podří nedokázaly nahradit finanční ztráty rodu utrpěné v předchozích letech. Konrád X. se proto pokusil prodat Bytomsko, Kozelsko a Glivice. Za kupce si rovněž vybral Poděbrady. Korvín však odmítl posílení jejich moci a nakonec statky sám zabral. Bytomsko vzápětí zastavil Janovi Staršímu ze Žerotína. Zadlužený kníže Konrád X. nakonec

11 Steinovo působení ve Slezsku a Lužici přehledně zmapoval Rudolf KNESCHKE, *Georg von Stein. Versuch einer Biographie*, Leipzig 1913, s. 75.

12 Pavel KOUŘIL — Martin WIHODA — Dalibor PRIX, *Hrady českého Slezska*, Brno — Opava 2000, s. 528–541.

13 Pštínu Korvín prodal Jindřichovi Minsterberskému. Ten ji obratem vyměnil se svým bratrem Viktorínem za středočeské město Kolín. A nakonec sám Viktorín použil pštinský obvod jako zástavu vůči těšínskému knížeti Kazimírovi II. Piastovec se ujal vlády v Pštině někdy kolem roku 1480. Blíže P. KOUŘIL — D. PRIX — M. WIHODA, *Hrady*, s. 517–522, a Romuald KUBICIEL, *Ziemia pszczyńska i jej właściciele do końca XVI stulecia*, Chełm Śląski 2000, s. 176–194, a Norbert MIKA, *Dzieje ziemi raciborskiej*, Kraków 2010, s. 49–52.

14 Blíže Augustin WELTZEL, *Geschichte der Stadt und Herrschaft Ratibor*, Ratibor 1881, s. 94–103.

začal nabízet k prodeji své rodové panství. I v tomto případě však král dokázal jeho snahy blokovat. Nakonec Matyáš přiměl olešnického knížete, aby své statky prodal jemu samotnému.¹⁵ Na konci sedmdesátých let 15. století už Korvín držel v Horním Slezsku Krnovsko, Bruntálsko, Glivice a Kozelsko. Navíc si zachoval svrchovanost nad Bytomskem.¹⁶

Vojenskou sílu vycvičených uherských vojsk proti sobě snadno obrátili i Matyášovi spojenci. Ke králi se deklarativně hlásil těšínský kníže Přemek II. Po smrti Jiřího z Poděbrad obdržel od Matyáše prostředky, ze kterých měl financovat vojenské akce v Horním Slezsku — účastnil se například vojenských tažení proti Václavu Rybnickému. Finanční prostředky, které obdržel, ovšem nevyužil podle Matyášových představ a s největší pravděpodobností z nich financoval vlastní dluhy. V roce 1475 jej na sněmu v Ratiboři Korvín obvinil z defraudace a zrady. Následně král oblehl Těšín a stáhl se až po příchodu polských vojsk. Části Těšínska vládl Přemkův bratranec Kazimír, který po Přemkově smrti ovládl i zbylou část knížectví. Musel se ale smířit se ztrátou těšínské části Hlohovska, na kterou si činil nárok Matyáš. Přemek dožil svůj život na zámku v Těšíně, zemřel v roce 1477. Kazimír poté pokračoval v opatrné politice a kromě bojového vystoupení ve válce o Hlohovsko se příliš neangažoval. Odškodněním za ztrátu části Hlohovska mu mělo být hornoslezské město Kozlí, ale toho se nikdy nedočkal.¹⁷

Počátkem osmdesátých let začal Korvín podnikat další kroky, kterými chtěl svoji hornoslezskou rodovou doménu scelit a stabilizovat. Patrně v této době, snad i v reakci na stále bezdětné manželství, začal připravovat majetkové zázemí pro svého syna Jana. Nelegitimní původ jediného mužského potomka král hodlal kompenzovat prestižním sňatkem. Jeho volba padla na jednu z dcer milánského vévody. V zásunbní listině se rodu Sforzů dostalo ujištění, že mladý Korvín převezme vedle uherských statků také opavské vévodství a stane se i králem bosenským a českým.¹⁸ Nová strategie už zjevně nepočítala se starými spojenci. Viktorín z Poděbrad vládnoucí v opavském vévodství nebyl sto splatit výkupné z uherského zajetí ve výši 100 tisíc uherských zlatých, král ho proto postupně donutil vyklidit Opavsko (1485) a nakonec i náhradou přiřknuté statky ve Slavonii.¹⁹ Korvínův tlak vyvolal mezi knížaty obavy. Opozici vedené Jindřichem z Poděbrad se však nedostalo výraznější vnější

15 Piotr RABEJ, *Konrad IX Czarny, Konrad X Biały Młodszy*, in: Stanisław Szczur — Krzysztof Ożóg (edd.), *Piastowie, Kraków 1999*, s. 701–706.

16 K zástavě Bytomska blíže Petr KOZÁK, *Vzestup rodu Žerotínů*, *Časopis Matice moravské* (dále jen ČMM) 124, 2005, s. 47–81.

17 Blíže Jerzy RAJMAN, *Václav I; Władysław; Przemysł II; Bolesław II*, in: S. Szczur — K. Ożóg (edd.), *Piastowie*, s. 802–807, a David PINDUR, *Książę czasów przełomu. Kazimierz II. Cieszyński (1450–1528) i jego władztwo*, Wrocław 2010, s. 30–34.

18 Antonín KALOUS, *Matyáš Korvín (1443–1490). Uherský a český král*, České Budějovice 2009, s. 300.

19 K okolnostem Viktorínova odchodu z Opavska blíže Martin ČAPSKÝ, *Konstruování (ne) spravedlivého zeměpána. Viktorín z Poděbrad v roli rozhodčího sirotčích sporů*, in: Martin Nodl — Martin Wihoda (edd.), *Rituál smíření. Konflikt a jeho řešení ve středověku*, Brno 2008, s. 147–158.

podpory a politicky obratný panovník odpor nespokojenců izoloval a knížata v roce 1488 porazil v bitvě u Tomaszowa. Vystoupení opozice nakonec král přetavil ve svůj prospěch při dalším rozšíření hornoslezské majetkové základny. Konrád X. už nemohl dožít v Olešnicku a zbytek svých dní strávil na hradě Urazu, vybaven peněžní rentou. Shovívavěji se Matyáš zachoval vůči opolským knížatům, která se po smrti Mikuláše I. nechala zlákat do protiuherského tábora. Na sjezdu v Kozlí nechal Korvín oba Piastovce uvrhnout do vězení a propustil je až po zaplacení vysoké pokuty 15 tisíc zlatých. Vlastní doména opolských knížat, počítaná nyní do Dolního Slezska, sice nebyla narušena, v Korvínových rukou se však ocitly drobnější majetky sousedící s nově vytvořenou rodovou doménou — hrady v Horním Hlohově, Prudníku a Bílé.²⁰ V Horním Slezsku spravovaném příslušným hejtmanem tak postupně vznikla korvínovská rodová enkláva obestupující ratibořské knížectví. Její trvání však nakonec nebylo dlouhé. Po Matyášově smrti se Janovo panství rychle omezilo na samotné opavské vévodství, jehož držbu potvrzovala těžko napadnutelná smlouva. Trvalo dlouhých deset let než Vladislav II. Jagellonský Opavsko Korvínovi vyplatil a udělal tak poslední tečku za pokusem o ustavení nového „vévodství“ v Horním Slezsku.

I když lze poukázat na odlišné prostředky, které pomáhaly utvářet zázemí pro panovnícké syny, musíme si přesto položit otázku, zda přece jen nelze uvažovat o některých shodných rysech fungování zhořeleckého vévodství a korvínovské enklávy v Horním Slezsku? Obě sledovaná území se skládala z oblastí s odlišnými správně-historickými kořeny. V Horním Slezsku sice nikdy nedošlo k ustavení rezidence ani dvora, který by plnil roli nového správního orgánu, ale novým správním prvkem se stalo hornoslezské hejtmanství a jemu podřízený aparát, které plnilo roli vrchního správního orgánu korvínovské domény. V obou případech také přecházela zeměpanská práva do rukou vládnoucího rodu, který je spravoval jako rodové a nikoli korunní zboží. Tyto uměle konstruované útvary měly sice krátké trvání, ale na jejich zrodu se podepsaly nejen okamžité rodové, ale také strategické zájmy. Přesto lze jen stěží uvažovat o Matyášově inspiraci rozhodnutím Karla IV. V čerstvé paměti jeho dvořanů dosud byla listina císaře Fridricha III. povyšující na hrabství kladský obvod a také snaha Jiřího z Poděbrad o pojištění titulárního vzestupu jeho synů. Tento vzor byl mnohem aktuálnější. Z hlediska správních dějin se však do budoucna otevírá nový okruh otázek spojených zejména s reakcí zemských obcí na nový mocensko-správní stav a případná centralizační opatření prosazovaná panovníckým dvorem.²¹

RÉSUMÉ:

The article focuses on the parallel to the establishment of the Görlitz duchy, i. e. the family domain built by Matthias Corvinus in Upper Silesia for his illegitimate son John. Both territories consisted of areas with disparate administrative and historic tradition. While Upper Silesia never had a permanent residency or court of its ruler, thus forming a new administrative authority, the new admi-

20 Jerzy HORWAT, *Księstwo bytomskie i jego podziały do końca XV w.*, Gliwice 1990, s. 245–247.

21 K ustavení kladského hejtmanství blíže Ondřej FELCMAN — Radek FUKALA a kol., *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008.

nistrative center was the Upper Silesian district office of *Hauptmann* (bailiff) and its administrative apparatus, functioning as the supreme administrative office of the Corvinus domain. In both cases, the local feudal rights were transferred to the members of the ruling dynasty and these administered it as a family heirloom, not as part of the Crown. These artificially established entities did not last long, yet their establishment was motivated by the actual family needs as well by strategic goals.

Doc. Mgr. Martin Čapský, Ph.D., působí v Ústavu historických věd Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě. Zaměřuje se na středověké politické a kulturní dějiny, středověké dějiny Slezska a dějiny komunikace (martin.capsky@fpf.slu.cz).

Mgr. David Radek je doktorandem v Ústavu historických věd Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě. Zaměřuje se na pozdněstředověké politické dějiny středovýchodní Evropy a dvorské prostředí slezských knížat (david.radek@fpf.slu.cz).